

15-19 YAŞ ARASINDAKİ 700 BİN GENÇ NE İŞGÜCÜNDE NE EĞİTİMDE

Gökçe Uysal* ve Yazgı Genç**

Yönetici Özeti

2012-2016 dönemine ait Hanehalkı İşgücü Anketi verileri kullanılarak hazırlanan bu araştırma notunda Türkiye'de 15-19 yaş aralığındaki gençlerin eğitim ve işgücü durumları değerlendirilmiştir. Buna göre 2016 yılında yaklaşık üç gençten biri başka bir deyişle 1 milyon 990 bin genç eğitime devam etmemektedir. Bu yaş grubundaki genç kadınların yüzde 33'ü, genç erkeklerin ise yüzde 30'u eğitime devam etmemektedir. Eğitime devam etmeyen gençler arasında genel lise ve meslek lisesi mezunlarının payı düzenli olarak artmaktadır. Bu dönemde ne eğitimde ne işgücünde olan genç kadınların ve genç erkeklerin payı gerilemiştir. Buna karşın eğitime devam etmeyen gençlerin işgücüne katılım oranlarının 2015 ve 2016 yıllarında düştüğü görülmektedir.

15-19 yaş arasında yaklaşık 1 milyon 990 bin genç eğitime devam etmiyor

Türkiye'de nüfusun önemli bir kısmı gençlerden oluşmaktadır. Toplam nüfusun yüzde 8,3'ü 15-19 yaş arasındadır.¹ Genç nüfusun görece yoğun olması ekonomik dönüşümler için önemli bir fırsattır. Zira emek verimliliği gençlerin beşerî sermaye birikimlerine paralel olarak artacaktır. Dolayısıyla gençlerin beşerî sermaye stokları ekonomik büyüme ve kalkınma açısından göz ardı edilemeyecek kadar değerlidir.

Bu araştırma notunda, TÜİK tarafından yayınlanan 2012-2016 dönemi Hanehalkı İşgücü Anketleri (HİA) mikro veri setleri kullanılarak 15-19 yaş grubundaki gençlerin beşerî sermayesinin temelini oluşturan eğitim durumları incelenmiştir. HİA'da hanedeki bireylere bir eğitim kurumuna devam edip etmedikleri ve en son bitirdikleri eğitim kurumu sorulmuştur. Dolayısıyla bireyler eğitim kurumlarına kayıtlı olma durumlarını değil, eğitim kurumuna devam etme durumlarını beyan etmektedir. Buna karşılık Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) istatistikleri eğitim kurumlarına kayıtlı olma durumunu takip etmektedir. Soruların yapısı nedeniyle HİA istatistikleri ile MEB istatistiklerinin farklı kavramları ölçtüğü dikkate alınmalıdır.

HİA verilerine göre 2016 yılında 15-19 yaş grubundaki gençlerin yüzde 68,4'ü eğitim hayatlarına devam etmektedir. Burada eğitim hayatına devam etmekten kasıt açık öğretim dahil olmak üzere örgün bir eğitim kurumuna devam etmek ya da örgün eğitim dışında bir eğitim programına katılmaktır.² Yaklaşık 2 milyon 256 bin genç kadın ve 2 milyon 51 bin genç erkek olmak üzere toplam 4 milyon 308 bin genç eğitime devam ettiğini beyan etmiştir. Başka bir deyişle, genç nüfusun neredeyse üçte biri eğitim

* Doç. Dr. Gökçe Uysal, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.uysal@eas.bau.edu.tr

** Yazgı Genç, Betam, Araştırma Görevlisi, yazgi.genc@eas.bau.edu.tr

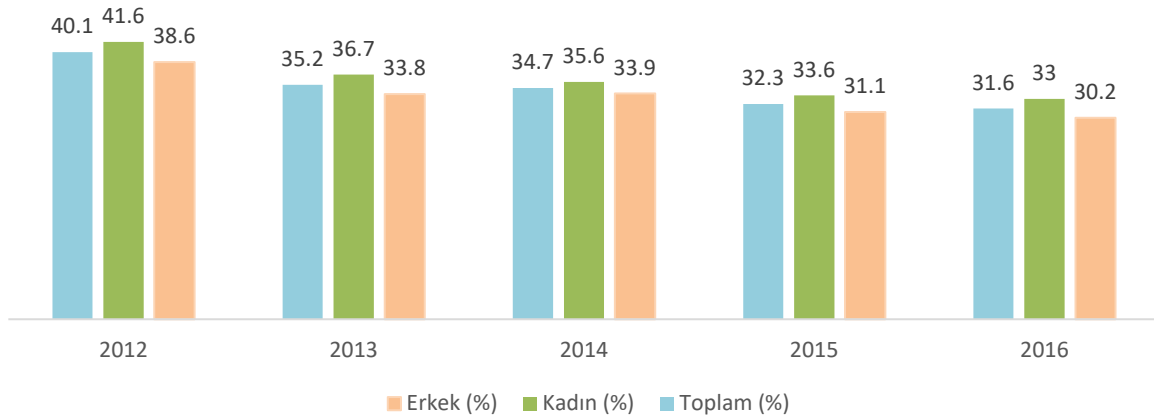
¹ 2016 Hanehalkı İşgücü Anketi ve 2015 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri, Betam hesaplamaları.

² Örgün eğitim kurumuna devam etmediği halde örgün eğitim dışında bir eğitim programına katıldığını söyleyen gençler 200 bin kişi civarındadır. Bu yaş grubundaki gençlerin yüzde 3,2'sini oluşturmaktadır.

yatırımlarına yoğunlaşması gerektiği bu yaşlarda okula devam etmemektedir. Genç kadınların yüzde 33,1'i, genç erkeklerin ise yüzde 30,23'ü eğitime devam etmediğini belirtmektedir.

2015 yılı verileri ile karşılaştırıldığında, okula devam etmeyenlerin oranlarında 0,7 yüzde puanlık azalma kaydedildiği görülmektedir (32,3'ten 31,6'ya). Şekil 1 incelendiğinde, bu düşüşün hem genç kadınların hem de genç erkeklerin durumlarındaki iyileşmeden kaynaklandığı görülmektedir. Buna göre, eğitime devam etmeme oranı genç kadınlar ve erkeklerde sırasıyla 0,6 ve 0,9 yüzde puan azalmıştır. Bu oranlar 2012-2016 döneminde kaydedilmiş en düşük azalış oranlarıdır. Diğer taraftan, genç kadınlar ve erkeklerin eğitime devam etme oranları arasındaki farkın bir önceki seneye kıyasla arttığı gözlenmiştir. 2015 yılında 2,5 yüzde puan olan bu fark, 2016 yılında 2,8 yüzde puana yükselmiştir. Genel olarak eğitim seviyesinin artmasının cinsiyet farklılıklarını azaltması beklenir. Toplumsal cinsiyet farkının beklenenin aksine yükselmiş olması bu alanda özel politika tasarımının gerekliliğine işaret etmektedir.

Şekil 1 Eğitime devam etmeyenler (%)

Kaynak: 2012-2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

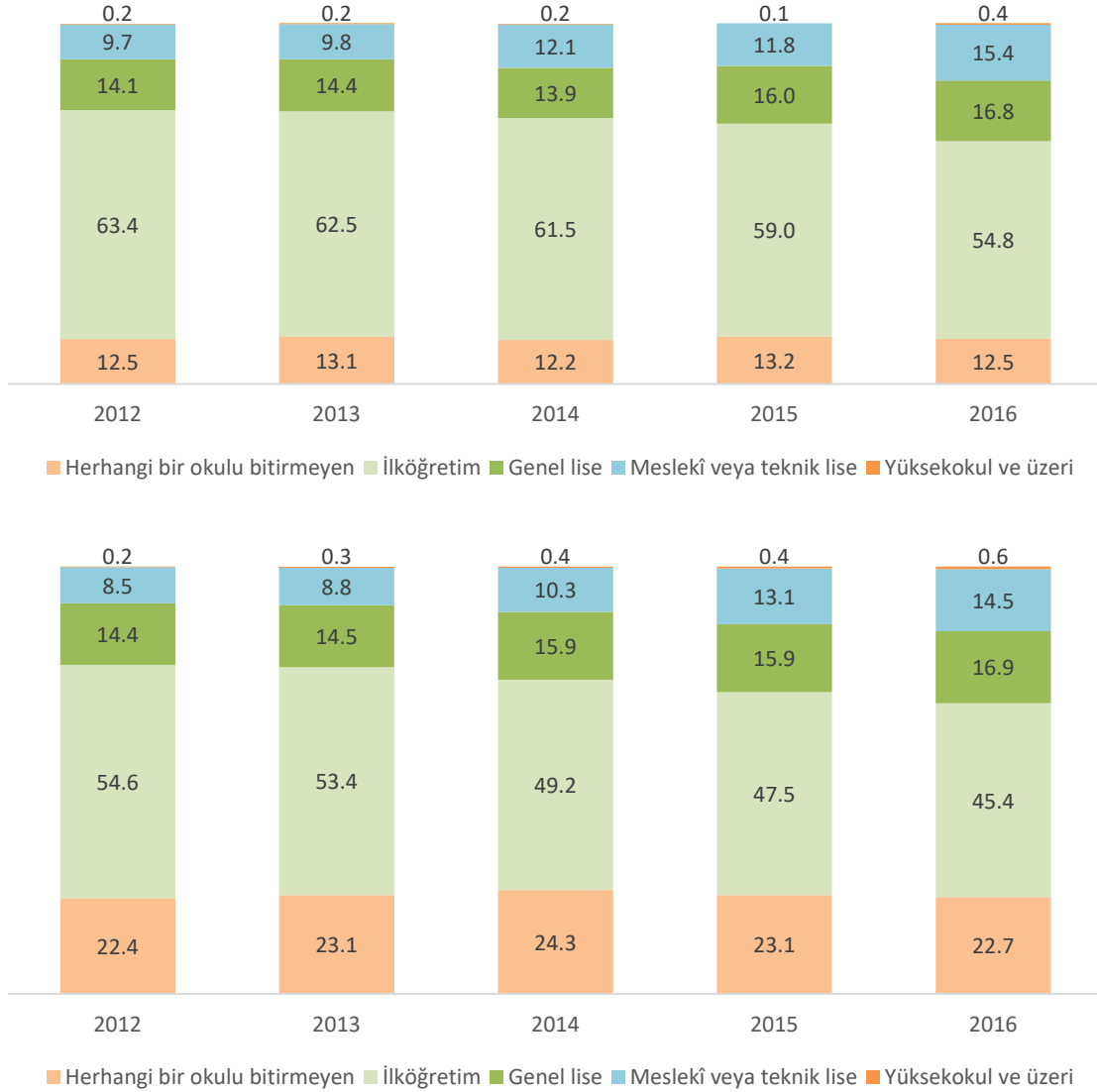
Eğitime devam etmeyenlerin yüzde 50'si ilköğretim mezunu

Halihazırda bir eğitim kurumuna devam etmediğini belirten gençler tekrar örgün eğitim sistemine dönerken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla okula gitmeyen gençlerin eğitim seviyesi hem kendi beşerî sermayeleri hem de genel olarak işgücü verimliliği açısından önemlidir. Okula devam etmeyen gençlerin eğitim durumları Şekil 2'de de incelenmiştir.

2016 itibari ile 15-19 yaş arasında eğitime devam etmeyen kadınların yüzde 22,7'si erkeklerin ise yüzde 12,5'i herhangi bir okuldan mezundan olmadığını belirtmiştir. Eğitime devam etmeyen gençlerin içinde ilköğretim eğitimi tamamlamayanların oranı kadınlarda yüzde 45,4 iken erkeklerde yüzde 54,8 olarak kaydedilmiştir. Bu oranlar hem kadınlar hem de erkekler için 2012-2016 döneminde kaydedilmiş en düşük oranlardır. Dolayısıyla 15-19 yaş aralığında eğitime devam etmeyenlerin içinde *en fazla* ilköğretim mezunu olarak eğitimi bırakanların payı 2015'te 71,4'ten 2016'da 67,7'ye (3,7 yüzde puan) gerilemiştir. Yine aynı yaş grubunda eğitime devam etmeyen gençlerin yüzde 16,8'si genel lise, yüzde 15,0'i ise meslek ya da teknik lise mezunudur. Bu oranlar 2015 yılına kıyasla sırasıyla 0,8 ve 2,6 yüzde puan artış göstermiştir. Öte yandan genel lise mezunu genç kadınların oranı 2015'ten 2016'ya 1,0 yüzde puan yükselerek 16,9'a, erkeklerin ise 0,8 yüzde puan yükselerek 16,8'e ulaşmıştır. Aynı dönemde, eğitime devam etmeyen gençlerin içinde mesleki ve teknik lise mezunu genç kadınların ve erkeklerin payı sırasıyla 1,4 ve 3,6 yüzde puan artmış ve yüzde 15,4 ve 14,5 olarak kaydedilmiştir. Öte

yandan, 2016'da bu yaş grubundaki gençlerin sadece yüzde 0,5'i yüksekokul ya da üzerini tamamladığını söylemiştir. Yüksekokul ve üzeri eğitim seviyesini tamamlama oranı genç kadınlarda (yüzde 0,6) genç erkeklere (yüzde 0,4) oranla daha yüksektir.

Şekil 2 Okula kayıtlı olmayan erkeklerin ve kadınların en son mezun olduğu okul (%)

Kaynak: 2012-2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam. Not: Üste verilen grafik eğitime devam etmeyen erkeklerin en son mezun oldukları okulu gösterirken alttaki grafik kadınların en son mezun oldukları okulları göstermektedir.

Sonuç olarak, geçtiğimiz beş yıl içerisinde eğitime devam etmeyenlerin eğitim seviyeleri düzenli olarak artmıştır. Yine aynı dönemde özellikle erkeklerde teknik lise mezunlarının payının daha hızlı yükseldiği görülmektedir. Buna rağmen eğitime devam etmeyen gençlerin beşerî sermayeleri halen çok düşüktür. Bu gençlerin eğitim hayatına dönmeleri sadece zorunlu eğitim yılını artırmakla çözülemeyecek bir sorundur. Türkiye ilerde yüksek verimlilik seviyesine sahip bir işgücü istiyorsa okula dönmesi nispeten kolay olan bu yaş grubundaki gençleri eğitim sistemine dahil etmenin yollarını aramalıdır.

700 binden fazla genç ne eğitimde ne de işgücünde

Tablo 1'de 15-19 yaş grubundaki gençlerin okul devam etme ve işgücü durumları özetlenmektedir. 2016 yılı verilerine göre, bu yaş grubunda 709 bin genç ne eğitimine devam etmekte ne de işgücü piyasasına girmektedir. Aynı dönem toplumsal cinsiyet ayrımında incelendiğinde kadınların yüzde 17,6'sının ve erkeklerin yüzde 5,8'inin ne işgücüne katıldığı ne de eğitimine devam ettiği görülmektedir. 2012-2016 döneminde kadınlarda ve erkeklerde ne işgücüne katılan ne eğitimine devam edenlerin payında bir azalma gözlenmiştir. Ne işgücünde ne eğitimde olan erkeklerin payı 2012 yılında yüzde 9'dan 2016 yılında yüzde 5,8'e, kadınlarda ise yüzde 26,5'ten yüzde 17,6'ya gerilemiştir. 2012 yılında başlatılan 12 yıllık zorunlu eğitimin bu gelişmelerde payı olduğu aşikardır.

Tablo 1 Gençlerin eğitim ve işgücüne katılım durumu (%)

		Erkek	Kadın
2016	İşgücünde değil ve okula devam etmiyor	5,8	17,6
	İşgücünde ve okula devam etmiyor	19,8	10,0
	İşgücünde değil ve okula devam ediyor	56,2	63,1
	İşgücünde ve okula devam ediyor	18,2	9,3
	Toplam	100	100
2015	İşgücünde değil ve okula devam etmiyor	6,1	18,1
	İşgücünde ve okula devam etmiyor	20,8	10,3
	İşgücünde değil ve okula devam ediyor	55,8	63,0
	İşgücünde ve okula devam ediyor	17,3	8,5
	Toplam	100	100
2014	İşgücünde değil ve okula devam etmiyor	5,9	20,0
	İşgücünde ve okula devam etmiyor	22,9	10,0
	İşgücünde değil ve okula devam ediyor	55,6	62,5
	İşgücünde ve okula devam ediyor	15,6	7,4
	Toplam	100	100
2013	İşgücünde değil ve okula devam etmiyor	6,3	21,0
	İşgücünde ve okula devam etmiyor	22,5	10,5
	İşgücünde değil ve okula devam ediyor	57,7	62,0
	İşgücünde ve okula devam ediyor	13,5	6,5
	Toplam	100	100
2012	İşgücünde değil ve okula devam etmiyor	9,0	26,5
	İşgücünde ve okula devam etmiyor	26,2	11,8
	İşgücünde değil ve okula devam ediyor	54,5	56,8
	İşgücünde ve okula devam ediyor	10,3	4,9
	Toplam	100	100

Kaynak: 2012-2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

2016 döneminde 2015'e kıyasla işgücünde olmayan ve okula devam eden genç erkeklerin oranı yüzde 55,8'den yüzde 56,2'ye yükselmiştir. Buna karşılık, aynı dönemde işgücünde olan ve okula kayıtlı olmayan genç erkeklerin payı ise yüzde 20,8'den yüzde 19,8'e gerilemiştir. Bu durum genç erkeklerin

eğitimlerine devam oranının artmasını doğrulamaktadır (Tablo 1). Hem eğitimde hem de işgücünde olan genç erkeklerin ve kadınların oranı ise 2012-2016 döneminde her sene artmıştır ve geçen seneye göre erkeklerde 0,9 yüzde puan kadınlarda ise 0,8 yüzde puan artarak sırasıyla yüzde 18,2'e ve 9,3'e ulaşmıştır.

Eğitim hayatına devam etmediğini söyleyen 15-19 yaş grubundaki genç kadınların işgücüne katılım oranı 2015 yılında 34,7 iken 2016 yılında yüzde 33,0'e gerilemiştir (Tablo 2). Bu dönemde erkeklerin işgücüne katılım oranları da 2014'ten itibaren azalmış ve 2016 yılında yüzde 70,7'ye gerilemiştir.

Tablo 2 Okula gitmeyen gençlerin işgücü durumu ve işsizlik oranları (%)

		Erkek	Kadın	Toplam
2016	İşgücüne katılım oranı	70,7	33,0	51,6
	İşsizlik oranı	18,6	18,6	18,6
2015	İşgücüne katılım oranı	73,0	34,7	53,2
	İşsizlik oranı	18,4	19,8	18,8
2014	İşgücüne katılım oranı	75,0	31,3	53,3
	İşsizlik oranı	19,1	17,0	18,5
2013	İşgücüne katılım oranı	66,8	28,8	47,5
	İşsizlik oranı	18,1	17,3	17,9
2012	İşgücüne katılım oranı	64,4	26,9	45,3
	İşsizlik oranı	16,5	15,0	16,0

Kaynak: 2012-2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Genç kadınlar ev işleri ile meşgul olduğu için iş aramıyor

Okula devam etmeyen ve işgücü piyasasında yer almayan gençlerin 2016 yılında iş aramama nedenleri toplumsal cinsiyet ayrımında Tablo 3'te verilmiştir.³ Erkeklerin yüzde 26,5'i daha önce çok iş aradığını ancak bulamadığını veya yeteneklerine uygun bir iş olmadığını düşündükleri için iş aramaktan vazgeçtiklerini, yani ümidi kırık olduklarını belirtmiştir. Kadınlar arasında ümidi kırık olanların oranı ise genç erkeklere oranla çok düşüktür (yüzde 3,3).

Tablo 3 Eğitime devam etmeyen ve işgücüne dahil olmayanların iş aramama nedenleri (2016)

	2016		2015	
	Erkek (%)	Kadın (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
İş buldu, başlamak için bekliyor	2,1	1,1	2,9	0,5
Ümidi kırık	26,5	3,3	30,4	3,1
Eğitim öğretimine devam ediyor	29,3	13,3	20,9	11
Ev işleriyle meşgul veya ailedeki çocuklara/bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0,1	71,4	0,9	74,2
Diğer ailevi veya kişisel nedenler	22,2	6,2	22,1	6,4
Engelli veya hasta	19,0	4,6	20,8	4,7
Diğer	0,8	0,0	2,1	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: 2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

³ Tablo 3'teki istatistiklerin 2015 yılı verileri eklerde verilmektedir.

Veriler eğitime devam etmeyen gençler arasında azımsanamayacak bir grubun işgücüne katılmama sebebi olarak “eğitime öğretime devam ediyor” seçeneğini işaretlediğini göstermektedir. Anket kağıdında bireylere “bir eğitim kurumuna devam edip etmediği” sorulmaktadır. Bu soruya “devam etmiyorum” cevabı veren ve işgücünde de olmayanlar arasında işgücüne katılmama sebebi olarak “eğitime öğretime devam ediyor” seçeneğini işaretleyenlerin payı oldukça yüksektir. Bu eğitimlerin örgün/yaygın eğitim kurumları tarafından verilen eğitimdense başka kurumlar tarafından sağlanan mesleki ya da teknik eğitimler olabileceği akla gelmektedir. Bu grubun payının 2015 yılına kıyasla 2016 yılında yükseldiği de dikkat çekmektedir. Kadınlarda bu oran yüzde 11’den yüzde 13,3’e, erkeklerde ise yüzde 20,9’dan yüzde 29,3’e yükselmiştir. İşgücüne katılma oranlarındaki gerilemenin bu gruptan kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 3’teki veriler genç kadınların işgücü piyasasından uzak durmasında toplumsal cinsiyet rollerine bağlı geleneksel iş bölümünün ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Tablo 3’e göre, ev işleriyle meşgul olmak veya ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere bakmak sebepleriyle iş aramadıklarını belirten genç kadınların oranının yüzde 71,4 olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle, okula devam etmeyen ve işgücü piyasasında olmayan her 10 kadından yaklaşık 7’sinin ev işleri veya ailevi sorumluluklar gibi gerekçelerle işgücü piyasasına girmedikleri görülmektedir. Bu oranda 2015 yılından 2016 yılına yüzde 2,8 yüzde puanlık bir gerileme kaydedilmiştir, ancak toplumsal cinsiyet rollerinin işgücü piyasasına girişte oluşturduğu bariyerin hala çok kuvvetli olduğu açıktır.

Eğitime devam oranlarındaki bölgesel uçurumlar

Hemen her istatistikte olduğu gibi okula devam oranlarında da Türkiye’deki bölgeler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. 2016 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde eğitime devam etme oranı yüzde 53,2’de iken Batı Anadolu’da bu oran yüzde 75,9’a ulaşmıştır. Diğer bir deyişle, Doğu bölgelerindeki gençlerin yarısından biraz fazlası okula devam ediyor iken Batı bölgelerinde her dört gençten üçünün okula devam ettiği görülmektedir. Doğu Karadeniz bölgesi eğitime devam açısından en başarılı bölge sayılabilir. 2016 yılında bu bölgede yaşayan gençlerin yüzde 79,1’i eğitime devam ettiklerini söylemektedir.

Türkiye genelinde okula devam etme oranı 2012-2016 döneminde her yıl artmaktadır. 2015 yılında yüzde 67,7 iken 2016 yılında yüzde 68,4’e yükselmiştir.

Tablo 5’e göre, 2015’ten 2016’ya geçerken en fazla artış Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde (5,8 yüzde puan) görülmüştür. 2015 yılında en düşük oranlara sahip Ortadoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgeleri’nin 2016 yılında eğitim devam oranlarında Türkiye ortalamasının üzerinde artış görülmesi sevindirici bir haberdır. Yine de okula devam oranı en yüksek olan bölge ile en düşük olan bölge arasındaki fark 2012-2016 döneminde sürekli artarak, son olarak 2015 yılında 23,4 yüzde puan iken 2016 yılında 25,9 yüzde puana yükselmiştir. Bu durum, eğitime devam oranlarında bölgesel farklılıkların ciddiyetini koruduğuna işaret etmektedir.

Tablo 4 Bölgesel ayırimda eğitime devam (%)

	2012	2013	2014	2015	2016
Güneydoğu Anadolu	45,6	51,0	50,8	53,6	53,2
Ortadoğu Anadolu	48,1	52,3	54,3	57,2	58,6
Kuzeydoğu Anadolu	50,9	52,8	52,5	58,0	63,8
İstanbul	55,7	65,2	68,5	68,5	70,3
Akdeniz	61,9	66,0	66,7	68,6	69,9
Orta Anadolu	61,3	66,3	69,6	72,1	71,9
Ege	63,6	68,3	68,7	73,1	72,8
Doğu Marmara	63,4	70,5	73,5	73,5	72,9
Batı Karadeniz	64,2	70,7	69,1	75,2	76,3
Batı Marmara	67,9	70,8	73,2	75,8	75,0
Batı Anadolu	67,8	72,4	72,0	76,3	75,9
Doğu Karadeniz	67,4	73,7	74,0	77,0	79,1
Türkiye ortalaması	59,9	64,8	65,3	67,7	68,4

Kaynak: 2012-2016 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

Ek 1 Eğitime devam etmeyen ve işgücüne dahil olmayanların iş aramama nedenleri, 2015

	Erkek (%)	Kadın (%)
İş buldu, başlamak için bekliyor	2,84	0,5
Ümidi kırık	30,4	3,1
Eğitim öğretimine devam ediyor	20,9	11
Ev işleriyle meşgul veya ailedeki çocuklara/bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0,9	74,2
Diğer ailevi veya kişisel nedenler	22,1	6,4
Engelli veya hasta	20,8	4,7
Diğer	2,1	0,2
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: 2015 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam